

НАУКОВЕ РОЗУМІННЯ КОНЦЕПТУ «ПРИНЦИПИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ СУДІВ В УКРАЇНІ»

SCIENTIFIC UNDERSTANDING OF THE CONCEPT “PRINCIPLES OF PUBLIC ADMINISTRATION OF LOCAL COURTS IN UKRAINE”

Актуальність статті полягає в тому, що комплексне оновлення правових, соціально-економічних, політичних засад діяльності вітчизняного апарату державного управління є об'єктивною вимогою, що ґрунтується на значних сутнісних трансформаціях державно-правових явищ і процесів, які відбулися в Україні з огляду на здобуття незалежності, формування змішаної республіки, перегляд сутності, призначення, механізму державного управління та державного регулювання, правових засад та форм їх реалізації в умовах демократичної держави, запровадження місцевого самоврядування, необхідність перегляду змісту та співвідношення функцій, зумовлених ними компетенції та повноважень органів державного управління, що повинні у найближчій перспективі стати основою запровадження в Україні інституту публічної адміністрації у власному значенні цього терміна.

Метою статті є розкриття наукового розуміння та сутності концепту принципів публічного адміністрування діяльності місцевих судів в Україні. З'ясовано, що, будучи ідеологічною категорією, принципи права розглядалися як вид людської діяльності, який виражає прагнення людей спрямувати свою поведінку відповідно до об'єктивних закономірностей розвитку суспільства. Статтю присвячено розкриттю наукового розуміння та сутності концепту принципів публічного адміністрування діяльності місцевих судів в Україні. З'ясовано, що, будучи ідеологічною категорією, принципи права розглядалися як вид людської діяльності, який виражає прагнення людей спрямувати свою поведінку відповідно до об'єктивних закономірностей розвитку суспільства. Визначено, що принципами публічного адміністрування діяльності місцевих судів в Україні є основоположні керівні основи, які визначають сутність, спрямованість та ідейні аспекти реалізації впливу Президента України, органів виконавчої влади, органів суддівського самоврядування, локальних суб'єктів управління місцевими судами (адміністрації суду та її судових менеджерів), представників системи правосуддя в Україні, громадських організацій, об'єднань громадян і неурядових організацій на судову та позасудову діяльність представників судової установи першої територіальної ланки судоустрою України. Вказано, що для кожних із зазначених суб'єктів притаманний набір загальних і спеціальних основ діяльності, систему яких потрібно шукати в межах норм вітчизняних нормативно-правових актів різного спрямування.

Ключові слова: громадянське суспільство, захист та охорона, місцеві суди, публічне адміністрування, судова влада, судочинство.

The relevance of the article is that a comprehensive update of the legal, socio-economic, political foundations of the domestic apparatus of public administration is an objective requirement based on significant substantive transformations of state and legal phenomena and processes that took place in Ukraine in connection with gaining independence, formation of a mixed republic, revision of the essence, purpose, mechanism of public administration and state regulation, legal bases and forms of their implementation in a democratic state, introduction of local self-government, necessity of revision of the content and balance of functions. which should in the near future become the basis for the introduction in Ukraine of the institution of public administration in the proper

sense of the term. The purpose of the article is to reveal the scientific understanding and essence of the concept of principles of public administration of local courts in Ukraine. The article is devoted to the disclosure scientific understanding and essence of the concept principles public administration activities local courts in Ukraine. It was found that as an ideological category, the principles of law were seen as a type of human activity that expresses the desire of people to direct their behavior in accordance with the objective laws of society. It was determined that the principles of public administration activities local courts in Ukraine are the fundamental guiding principles that determine the essence, direction, and ideological aspects of the implementation influence of the President of Ukraine, executive authorities, judicial self-government bodies, local subjects of management of local courts (court administration and its judicial managers), representatives of the justice system in Ukraine, public organizations, associations of citizens and non-governmental organizations for judicial and extrajudicial activities of representatives of judicial institutions of the first territorial level of the judicial system of Ukraine. It is noted that for each of the above entities a set of general and special foundations for activity is inherent, the system of which must be sought within the norms of domestic regulatory legal acts of various orientations.

Key words: *civil society, judiciary, local courts, protection and security, public administration.*

Вступ. Комплексне оновлення правових, соціально-економічних, політичних засад діяльності вітчизняного апарату державного управління є об'єктивною вимогою, що ґрунтується на значних сутнісних трансформаціях державно-правових явищ і процесів, які відбулися в Україні з огляду на здобуття незалежності, формування змішаної республіки, перегляд сутності, призначення, механізму державного управління та державного регулювання, правових засад і форм їхньої реалізації в умовах демократичної держави, запровадження місцевого самоврядування, необхідність перегляду змісту та співвідношення функцій, зумовлених ними компетенції та повноважень органів державного управління, що повинні в найближчій перспективі стати основою запровадження в Україні інституту публічної адміністрації у власному значенні цього терміна [1].

Однак, окрім остаточного термінологічного визначення, треба розуміти, що інститут публічного адміністрування та його реалізаційних суб'єктів – публічної адміністрації – має базуватися на чітких принципах його втілення в дійсність. Тобто беззаперечним буде твердження, що в механізмі публічного адміністрування діяльності місцевих судів в Україні одну із провідних позицій посідають принципи його реалізації, розкриттю наукового розуміння та сутності яких і присвячено наукову працю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Принципи реалізації публічного адміністрування як категорія адміністративного права досить активно висвітлюються науковцями в межах предмета їхніх наукових пошуків. Зокрема, окремим аспектам у досліджуваній нами площині присвячено наукові праці таких учених, як: М. Бояринцева, К. Бугайчук, С. Васильєв, В. Галай, М. Карпа, З. Кісіль, А. Кучук, Н. Мельтюхова, В. Омелян, А. Приходько, А. Пухтецька, Ю. Ромашов, О. Старчук, М. Тучак, С. Чернов, Н. Шура, О. Яворська та деяких інших. Проте спеціалізовано принципи публічного адміністрування діяльності місцевих судів в Україні зазначені науковці не вивчали, вони стосувалися інших дотичних питань.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття наукового розуміння та сутності концепту принципів публічного адміністрування діяльності місцевих судів в Україні.

Результати дослідження. Відразу необхідно уточнити, що вказана категорія є досить дослідженою в межах адміністративно-правової науки, однак, як справедливо зазначає Н. Шура [2], незважаючи на численні наукові доробки та публікації, в Україні на сучасному етапі розвитку досі триває процес еволюції принципів публічного адміністрування, який супроводжується як наявністю суперечностей у визначеннях самого публічного адміністрування, так і поглядами на ефективний розвиток публічного адміністрування, що зумовлює необхідність більш чіткого формулювання принципів сучасного публічного адміністрування [2, с. 260], зокрема, щодо його реалізації стосовно діяльності місцевих судів в Україні.

Водночас доречною є думка А. Кучука [3] про те, що сформулювати визначення поняття, яке розглядається, не так просто, бо, як наголошував ще наприкінці XVIII ст. І. Бентам [4], термін «принцип» дуже неясний і має вельми широке значення. Його надзвичайна важливість виявля-

ється в тому, що він застосовується до будь-чого, що мислиться як основа або початок якої-небудь серії дій. Походить цей термін від латинського *principium*, що складається з двох слів – *primus*, керівний (головний, основний), і *cipium*, закінчення, витікання терміну, межа (результат), що, ймовірно, походить від *capere*, приймати, як у словах *mancipium*, *municipium*, до яких аналогічні *aucers*, *forcers* та інші [3, с. 23; 4, с. 2].

Учена М. Карпа [5] звертає увагу на те, що часто поняття «принцип» ототожнюють із поняттям «засади». Наприклад, в Основному Законі України перший розділ має назву «Загальні засади» та визначає основи функціонування держави та суспільства. Деякі статті трактують загальні основи як «засади», наприклад ст. 6 вказує, що «державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову»; у ст. 15 зазначено про те, що суспільне життя в Україні ґрунтується «на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності»; ст. 132 визначає, що «територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості і соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їхніх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей» тощо; ст. 129 визначає «основні засади судочинства, серед яких є: законність; рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; забезпечення обвинуваченому права на захист; гласність судового процесу» тощо. Інші статті зазначають про дію принципів, а саме «принцип верховенства права» (ст. 8); ст. 125 вказує на побудову системи судів загальної юрисдикції в Україні «за принципами територіальності і спеціалізації» тощо [5; 6].

У науково-доктринальній площині одні вчені вважають, що співвідношення вказаних категорій є самостійним одне одного, інші – що поглинаючим або ж узагалі, що це одне й те саме юридичне явище. Це стосується не тільки аналізованої сфери [7, с. 88], а й усієї юридичної науки загалом [7, с. 88].

Усе ж таки ми переконані, що принципи публічного адміністрування діяльності місцевих судів в Україні є частиною засад ефективної та результативної адміністративної діяльності суб'єктів його реалізації, тобто їх співвідношення як «частина від цілого».

Для розуміння їхньої категорійно-поняттєвої сутності уточнимо, що у власній науковій праці Ю. Ромашов [8] зазначає, що в «Академічному тлумачному словнику» під принципами пропонують розуміти: по-перше – основні вихідні положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку; по-друге – особливості, покладену в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось; по-третє – переконання, норму, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці [9]. Тобто принципи визначають зміст і напрям, зокрема, регулювання життєдіяльності суспільства [8, с. 106].

Водночас в адміністративно-правовій доктрині аналіз правових принципів відбувається крізь призму дослідження основних засад у різноманітних сферах їхньої об'єктивізації, якими можуть виступати будь-які процеси, явища, види діяльності (публічне адміністрування, контроль, адміністративне судочинство, публічна служба, адміністративна відповідальність тощо). Якщо говорити про сферу публічного адміністрування (державного управління), то варто зазначити, що в адміністративно-правовій літературі наявна певна різноманітність у поглядах щодо їхнього визначення й окреслення. До речі, аналіз наявних позицій щодо цього охоплюватиме також принципи державного управління, оскільки це підкреслить певну трансформацію науки адміністративного права в бік європейських стандартів – відмови від застарілої термінології та переходу до сучасних дефініцій [10, с. 116].

Учений К. Бугайчук [11], досліджуючи категорію, зазначає, що стосовно сфери державного управління в науковій літературі ми можемо знайти такі його визначення: 1) це керівні правила, що відбивають зміст законів і закономірностей і мають бути закріплені в нормативно-правових документах і використовуватися в науковій і практичній діяльності фахівців з управління [12, с. 68]; 2) це основні вихідні положення, на яких ґрунтується та функціонує управлінська діяльність і які можуть бути сформульовані у вигляді певних правил, закріплених правом [13, с. 74]; 3) це вимоги до системи, структури, організації та процесу управління, напрями й межі ухвалення управлінських рішень [14, с. 109]. Водночас стосовно процесу публічного адміністрування його принципи тлумачать як: 1) керівні правила, що відбивають зміст законів і закономірностей і мають бути закріплені в нормативно-правових документах і використовуватися в науковій і практичній діяльності фахівців з управління [15, с. 10]; 2) основні положення управлінської діяльності. Суттєвою особливістю принципів публічного адміністрування є закріпленість їх у більшості правових норм. Правове закріплення принципів надає їм більшу конкретність і стійкість

в управлінських відносинах [16, с. 13]. З аналізу наведених визначень К. Бугайчук [11] дійшов висновку, що принципи публічного адміністрування (державного управління) у наукових працях мають такі ознаки: 1) це певні керівні правила, ідеї, основи управлінського процесу, які відбивають об'єктивні закономірності розвитку суспільства й держави; 2) зазначені правила можуть бути закріплені в нормативно-правових актах держави. У деяких випадках ця вимога є обов'язковою, у цьому випадку вони виступають правовими вимогами, обов'язковими для виконання й дотримання; 3) ці правила (положення) визначають вимоги до системи, структури, організації адміністрування або управління; 4) вони охоплюють властивості, притаманні всій системі адміністрування або управління, а не тільки окремим її елементам [11, с. 164].

Щодо вказаної думки науковця вважаємо за необхідне додати, що деякі принципи, які впливають на адміністративну діяльність, не знаходять свого закріплення в законодавстві, отже не є правовими. Такі принципи можна назвати загальногуманітарними [17, с. 49], оскільки на рівні нормативно-правових актів неможливо передбачити абсолютно всі варіанти поведінки посадових осіб органів публічної адміністрації. Їхня діяльність пов'язана із застосуванням права, яке здійснюється з огляду на конкретні життєві обставини, фактичні умови управлінської справи, та вимагає індивідуального підходу до кожної такої справи. Водночас принципи є найбільш загальними видами правових норм, які можуть охоплювати найбільший обсяг правових відносин [18, с. 150].

Значимо також, що, за твердженнями О. Старчука [19], об'єктивність принципів права безпосередньо узгоджується з їхнім ідеологічним характером, адже, будучи ідеологічною категорією, принципи права розглядалися як вид людської діяльності, який виражає прагнення людей спрямувати свою поведінку відповідно до об'єктивних закономірностей розвитку суспільства. Об'єктивність принципів права пов'язана з тим, що втілення принципів права в життя для будь-якої держави становить об'єктивну необхідність, і економічний та політичний устрій держави дає об'єктивну можливість послідовного здійснення таких принципів [19, с. 41].

Тому є низка причин, що дають змогу визначити потребу нормативного закріплення принципів права: а) принципи права утворюють систему координат, на яку орієнтується законодавець, що дає можливість уникнути ухвалення волюнтаристських рішень, які не вписуються в цю систему та свідомо їй суперечать. І від того, наскільки чітко буде сформульовано певний принцип права, залежить ефективність правотворчої діяльності і, зрештою, якість законодавства; б) відбиті в позитивному законодавстві принципи права стають відчутнішим явищем для правозастосовувачів. Реальність принципів права дисциплінує останніх, істотно обмежує можливості для довільного використання на власний розсуд аналогії права під час виявлення в ньому прогалин; в) принципи права є орієнтиром для органів і осіб, які здійснюють тлумачення правових норм. Таким ґрунтовним орієнтиром, своєрідним фундаментом для всього правоінтерпретаційного процесу є чітко сформульовані в позитивному законодавстві принципи права; г) дослідження правових норм, що містять принципи права, дає змогу зробити й обґрунтувати рекомендації з удосконалення законодавства [20; 21, с. 17].

За таких умов можемо констатувати, що «принципи публічного адміністрування діяльності місцевих судів в Україні» – це мультидисциплінарна категорія, що має власне теоретико-правове та практико-реалізаційне значення, набуваючи характеру конкретних вимог, якими належить керуватися в процесі побудови системи управління, забезпечення її належного функціонування та створення умов для розвитку [22] задля того, щоб на належному рівні виконувати покладені на них державою та громадянським суспільством обов'язки. Фактично це керівні ідеї, які визначають основу для формування й реалізації завдань і функцій у роботі цих органів [23, с. 304].

Висновки. На основі вищенаведеного можемо визначити, що принципами публічного адміністрування діяльності місцевих судів в Україні є основоположні керівні основи, які визначають сутність, спрямованість та ідейні аспекти реалізації впливу Президента України, органів виконавчої влади, органів суддівського самоврядування, локальних суб'єктів управління місцевими судами (адміністрації суду та її судових менеджерів), представників системи правосуддя в Україні, громадських організацій, об'єднань громадян і неурядових організацій на судову та позасудову діяльність представників судової установи першої територіальної ланки судуострою України.

Для кожних із зазначених суб'єктів притаманний набір загальних і спеціальних основ діяльності, систему яких потрібно шукати в межах норм вітчизняних нормативно-правових актів різного спрямування.

Список використаних джерел:

1. Пухтецька А.А. Європейський досвід організації та діяльності публічної адміністрації. *Комітет з Державних премій України в галузі науки і техніки*. URL: http://www.kdpu-nt.gov.ua/sites/default/files/work_files/m119_0.doc.
2. Шура Н.О. Принципи публічного адміністрування як регулятори соціально-економічних процесів у національній економіці. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 4. С. 260–263.
3. Кучук А.М. Принципи права як категорія внутрішньо державного й міжнародного права. *Право і суспільство*. 2015. № 3 (3). С. 22–26.
4. Bentham J. An introduction to the principles of morals and legislation (reprint ed.) Oxford : Clarendon Press; London : Oxford University Press Warehouse, Henry Frowde, Amen Corner, E. C., 1823. XXXIII. 389 p.
5. Карпа М.І. Принципи здійснення публічної служби. *Науковий вісник*. 2011. Вип. 6. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik6/fail/+Karpa.pdf.
6. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
7. Приходько А.А. Категорійно-понятійне розмежування адміністративно-правових засад та принципів запобігання й протидії корупції в Україні. *Modern scientific researches*. 2020. № 11. Ч. 4. С. 88–95.
8. Ромашов Ю.С. Принципи публічного адміністрування кадрового забезпечення Національної поліції України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 6. 2019. С. 106–109.
9. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua>.
10. Бояринцева М.А. Принципи адміністративного права щодо діяльності публічної адміністрації в країнах Європейського Союзу та Україні. *Право і суспільство*. 2015. № 6.2 (2). С. 115–120.
11. Бугайчук К.Л. Інституціональні принципи публічного адміністрування в органах Національної поліції України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 1. Т. 1. С. 163–169.
12. Мельтюхова Н.М. Державне управління як єдність діяльності та відносин : монографія. Харків : Вид-во Хар-РІНАДУ «Магістр», 2010. 204 с.
13. Кісіль З.Р. Адміністративне право : навч. посіб. 3-тє вид. Київ : Алерта; ЦУЛ, 2011. 696 с.
14. Державне управління : підручник : у 2 т. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова), К.О. Ващенко (заст. голови) та ін. Київ : Дніпропетровськ : НАДУ. 2012. Т. 1. 564 с.
15. Чернов С.І. Текст лекцій з дисципліни «Публічне адміністрування» (для студентів всіх форм навчання за спеціальністю 7.03060101, 8.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності)»). Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Харків : ХНУМГ. 2014. 97 с.
16. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Публічне адміністрування» для здобувачів, що навчаються на другому (магістерському) рівні вищої освіти за спеціальністю 081 Право. Дніпропетровськ : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2016. 81 с.
17. Тучак М.О. Адміністративно-правові засади діяльності дільничних інспекторів міліції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; Національний ун-т внутрішніх справ. Харків, 2002. 209 с.
18. Омелян В.О. Принципи адміністративного розсаду в діяльності публічної адміністрації. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Спецвип. Ч. 1. С. 150–155.
19. Старчук О.В. Щодо поняття принципів права. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 40–43.
20. Реуф В.М. Специально-юридические принципы права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Волгоград, 2004.
21. Васильєв С.В. Принципи права як джерело права. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. «Право»*. 2011. Вип. 17. С. 15–22.
22. Історія та практика державного управління і місцевого самоврядування в Україні : навч. посібник у 2-х томах; відповід. за вип.: М.О. Багмет, В.М. Ємельянов. Т. 1. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили. 2012. Вип. 8. 144 с. (Серія «Україна історія і сучасність»).
23. Галай В.О., Яворська О.О. Основні принципи діяльності органів публічної адміністрації як запорука забезпечення прав і свобод людини. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 72. С. 300–305.